

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.96. – К.: Преса України. – 1997. – 80 с.
2. Виконавча влада і адміністративне право /За заг. ред. В.Б.Аве'рянова. – К.: Видавничий дім «Ін-Юре», 2002. – 668с.
3. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні»
4. Г.Дмитренко Г.В. Концептуально-методологічні історичні основи організації і здійснення державного фінансового контролю в Україні / Монографія.К.: АДЕФ – Україна, 2009. С. 82-92.

УДК 338.43.02

**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ
ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ**

О.В.ОРЛЕНКО – ст. викладач, Міжнародний
університет бізнесу і права, м. Херсон

Постановка проблеми. Дослідження сучасного стану державного регулювання аграрного сектора набуває важливого значення з огляду на незаперечну значущість сільського господарства для економіки країни. Окреслення існуючих проблем у фінансуванні сільського господарства має стати підґрунтям для формування державної концепції підтримки аграрного сектора та розробки відповідних законодавчих актів для її реалізації відповідно до цілей та завдань конкретного етапу розвитку економіки країни, а також у контексті членства України у Світовій організації торгівлі та реалізації стратегії євроінтеграції. На сьогодні потребують більш повного розкриття питання оцінки ефективності бюджетної підтримки аграрного сектора, відповідності обсягів та структури підтримки сучасним світовим тенденціям. Актуальними є проблеми доцільності запровадження нових бюджетних програм, а також розбудови економічної, інформаційної, організаційної та нормативно-правової складових механізму регулювання аграрного сектора.

Сучасні тенденції світового ринку засвідчують зростаючу значущість продовольчого ресурсу, який в умовах високих темпів приросту світового населення та фізичної обмеженості світових сільськогосподарських угідь уже в коротко- та середньостроковій перспективі може стати дефіцитом із значною перспективою цінового зростання. Згідно з доповіддю експертів ООН у сучасному світі нараховується 925 млн. голодуючих (у 2003 – 2005 рр. ця цифра становила 848 млн., у 2007 р. – 854 млн. відповідно). Експертне середовище ООН обґрунтовує настання, слідом за сучасною фінансовою кризою, продовольчої, енергетичної та житлової криз, з яких продовольча є найнебезпечнішою.

Стан вивчення проблеми. Проблемам державного регулювання аграрного сектору присвятили свої праці зарубіжні та вітчизняні вчені: М.Аткінсон, Д.Вінсент, Т.Джослінг, К.Зулауф, Дж.Кейнс, Ж.Кіркпатрік, У.Кьостер, У.Мойер, С.Робінсон, Л.Стокель, Л.Твітен, М.Трейсі, Л.Штріве, Н.Борхунов, Р.Качуков, Є.Сєрова, І.Ушачов, В.Хужин, О.Шик, П.Гайдуцький, М.Гладій, М.Дем'яненко, С.Дем'яненко, С.Зоря, І.Кобута, М.Кропивко, П.Лайко, П.Стецюк, В.Онегіна, Т.Осташко, П.Саблук.

Однак проблема комплексного дослідження державної підтримки аграрного сектора вирішена ще не повністю. У той же час питання, пов'язані із сутністю функціонування і ефективного використання фінансового механізму, вимагають подальшого дослідження.

Завдання і методика досліджень. Особливість агропромислового комплексу України полягає в тому, що необхідність фінансових ресурсів у галузі, а також надходження коштів від продажу виробленої продукції має переважно сезонний характер. У періоди між цими подіями підприємства користуються запозиченими коштами. Агропромисловий комплекс, а особливо сільське господарство, є однією з найбільш затратних з точки зору фінансування галузей економіки держави. Існує постійна необхідність у державній підтримці та залученні кредитних ресурсів.

Аналіз ситуації, що склалася сьогодні, виводить на поверхню безліч недоліків в організації фінансування підприємств агропромислового комплексу, недостатність контролю за використанням коштів. Отже, важливим елементом зростання ефективності використання грошових ресурсів є пошук шляхів удосконалення побудови фінансового механізму аграрних підприємств.

Аграрний сектор практично у всьому світі має державну підтримку в тій або іншій формі, що зумовлено як специфікою аграрного виробництва, так і його надзвичайно важливим значенням для національної безпеки будь-якої країни. Зокрема, країни Європейського Союзу, США, Японії мають довготривалий історичний досвід функціонування системи державної підтримки аграрного сектора. Рівень державної підтримки має забезпечувати стабільні темпи розвитку аграрного сектора, унеможливаючи збитковість сільськогосподарських підприємств. У зв'язку з тим, що Україна проголосила курс на євроінтеграцію та створення зони вільної торгівлі з ЄС, важливим є врегулювання комплексу питань, пов'язаних з упровадженням в Україні прийнятих в ЄС форм і методів регулювання міжнародної торговельної діяльності та сприяння державної регулювання розвитку аграрного сектора. Аграрна політика Європейського Союзу націлена на зростання ефективності виробництва. На першому місці – конкурентоспроможність його аграрної продукції. Нова система дотації стимулює також підвищення її якості, відповідність екологічним стандартам. Для ефективного здійснення зовнішньоекономічних опера-

цій, у тому числі відповідно до прийнятих країною зобов'язаннями зі вступом до СОТ та адаптації економічної системи до норм права Європейського Союзу, Україні потрібен розвиток відповідних правових інститутів.

Приєднавшись до СОТ, Україна з одного боку, має інструменти виходу на зовнішні ринки, – відкриваються серйозні можливості щодо експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції, з іншого – пільгового імпорту відповідної продукції з інших країн світу.

Механізм фінансування агропромислового комплексу включає декілька напрямів, одним з яких є державна підтримка. Пряма державна підтримка надається шляхом прямого фінансування, бюджетних субсидій, субвенцій, дотацій, надання кредитів під державні гарантії, створення цільових фондів. Непряма державна підтримка здійснюється через фінансування науки, що займається дослідженнями сільського господарства, наданням податкових преференцій, сприяння розвитку інфраструктури села.

Оскільки обсяги прямої державної підтримки аграріїв (видатки так званої "жовтої скриньки") обмежуються правилами СОТ, то перед урядовцями аграрного блоку стоїть завдання з формування бюджетних програм, що належать до так званої "зеленої скриньки", обсяги якої не обмежуються. Безумовно, це пов'язано з певними ускладненнями. Зокрема нормативного та законодавчого забезпечення, відпрацювання фінансових механізмів тощо.

Переважна більшість програм державної підтримки аграрного сектора України належить до "жовтої скриньки". "Жовта скринька" – програми, спрямовані на стимулювання виробництва та підвищення прибутковості (підтримка цін на продукцію, здешевлення вхідних матеріально-технічних ресурсів, ін.). У таблиці 1 наведено основні бюджетні програми, що відносяться до цієї категорії.

Фінансування за програмою "Компенсація Пенсійному фонду втрат від застосування платниками фіксованого сільськогосподарського податку спеціальної ставки по сплаті збору на обов'язкове пенсійне страхування" у 2010 році не передбачено, і це при тому, що діє вона з 2005 року (тоді на неї припадало 26,9% коштів від загальної суми дотації). За програмами "Здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів", "Селекція у рибному господарстві" та інші спостерігається аналогічна тенденція.

За умовами СОТ, фінансування таких програм, як пільгове кредитування сільгоспвиробників за рахунок бюджету; дотації аграріям, у тому числі на племінне тваринництво, елітне насінництво; списання боргів; закупівлю у виробника товарів за цінами, які перевищують ринкові; надання сільгоспвиробнику товарів та послуг за цінами, нижчими від ринкових можливе або на мінімальному рівні, тобто не більше 5% вартості відповідної валової продукції (умова *de minimis*)

5%), або за умови, якщо це не справлятиме негативного впливу на торгівлю чи виробництво. Із таблиці 1 видно, що бюджетне фінансування цих програм поступово скорочується. Тобто саме до "жовтої скриньки" належать заходи державної підтримки, які останнім часом мали позитивний вплив для аграріїв. Зокрема, це часткова компенсація агровиробникам, облікової ставки за користування кредитами; доплата сільгоспвиробникам за виробництво продукції відповідної якості; списання господарствам боргів перед державою.

Таблиця 1 – Бюджетні дотації, що відносяться до категорії "жовта скринька"

Найменування статей бюджетних видатків	Рік, тис. грн.		
	2008	2009	2010
Селекція в тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу	1250000	300000	80000
Селекція в рослинництві	90000	30000	40000
Фінансова підтримка фермерських господарств	60000	20000	-
Закладення і нагляд за молодими садами, виноградниками та ягідниками	370800	453600	476000
Часткова компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва	100000	-	-
Надання кредитів фермерським господарствам	60000		
Здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів	1650000	300000	-
Державна підтримка розвитку хмелярства	41200	50400	84000
Компенсація Пенсійному фонду втрат від застосування платниками фіксованого сільськогосподарського податку спеціальної ставки по сплаті збору на обов'язкове пенсійне страхування	1167126	626223	-
Селекція у рибному господарстві	13420	3000	-

У високорозвинутих країнах дана підтримка сільського господарства набагато вища. За офіційними даними, щороку у світі на субсидування аграрного сектора економіки використовується щонайменше 355 – 360 млрд дол. США. На високорозвинуті країни, яких небагато, припадає 70% від цієї суми. Так ціна на пшеницю там демпінгова на 18 – 20%. Це наслідок того, що у Євросоюзі та США традиційно існують великі внутрішні субсидії для сільського господарства і їм вигідніше продавати продукцію на експорт, щоб у такий спосіб контролювати певні ринки збуту своєї продукції.

У нашій країні існує тенденція до зростання частки заходів "зеленої скриньки" у структурі державної підтримки аграрної сфери. Як показує досвід інших країн з перехідною економікою – членів СОТ, ця тенденція триватиме і підсилюватиметься в подальшому. Зокрема у Чехії, Польщі, Словенії протягом перехідного періоду частка заходів "зеленої скриньки" поступово зростала і протягом 1996 – 1998 років почала переважати у структурі підтримки сільського господарства. За да-

ними секретаріату СОТ, у 1998 році частка "зеленої скриньки" у бюджеті державної підтримки Чеської республіки склала 86,2%, Польщі – 73,8%, Словенії – 60,8%. Тенденція до зростання підтримки сільського господарства заходами "зеленої скриньки" є характерною ознакою і для розвинутих країн. Зокрема, за даними того ж джерела, з 1995 по 2001 роки витрати на "зелену скриньку" збільшилися у країнах ЄС на 56%, Австралії – на 53%.

Висновки та пропозиції. Агропромисловий комплекс України під час кризи має стати локомотивом національної економіки. Після вступу України до СОТ дедалі більшої актуальності набувають питання структурної перебудови національної економіки, зокрема, підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропродовольчому секторі, налагодження нових ефективних фінансових механізмів державного захисту національних сільськогосподарських товаровиробників.

В Україні зростання підтримки села заходами "зеленої скриньки" означає, що поступово відбуватиметься зміщення акцентів бюджетної підтримки сільського господарства з підтримки сільськогосподарських підприємств у бік підтримки розвитку сільської місцевості. Як і в країнах Центральної та Східної Європи, ці тенденції посилюватимуться в ході Європейської інтеграції України, адже розвиток сільської місцевості у країнах ЄС є рівно паритетним напрямом аграрної політики поряд із підтримкою сільськогосподарських виробників. Державну підтримку треба концентрувати на програмі стимулювання органічного землеробства та тваринництва. Використання синтетичних мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин з року в рік забруднює ґрунт та знижує якість культури землеробства і руйнує природну екосистему. Україна за своїм природно – кліматичним та ресурсним потенціалом має можливість зайняти одне з провідних місць у світі серед виробників сільськогосподарської органічної продукції та її експорту на світовий ринок, а також для її постачання на внутрішній ринок.

Перспективи подальших досліджень. Фінансування аграрної галузі за останній період характеризується скороченням кількості програм, на які надається державна підтримка. Доступність кредитних ресурсів також є обмеженою. Ось чому у ситуації, що склалася, потрібно більше уваги приділяти пошуку можливостей удосконалення механізму фінансування агровиробників. Система механізмів державної підтримки аграрної сфери в розвинених зарубіжних країнах характеризується не стільки стимулюванням виробництва (хоча, наприклад, податки виступають як механізм стимулювання сільськогосподарського виробництва або його обмеження, а зниження податкового тиску дає можливість на макроекономічному рівні підвищити стабільність функціонування господарського механізму фермерського виробництва, збільшити обсяги оборотних засобів і підняти рівень самофінансування), скільки рішенням соціальних завдань – підтрим-

ка рівня доходів фермерів, розвиток сільської інфраструктури й природоохоронні заходи.

Що стосується державної політики підтримки аграрного сектора в Україні, то вона повинна в сучасних умовах стосуватися, насамперед, стимулювання вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції та реалізації експортноорієнтованої стратегії його розвитку, що слугуватиме поштовхом для зростання всієї економіки країни і на цій основі підвищення рівня життя населення України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демьяненко С. Общая аграрная политика ЕС: Сущность тенденции и значение для Украины // Экономика управления АПК. – № 3 – 2008. – С. 80-86.
2. Домбровська С.О. Удосконалення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників зерна // Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. моногр.: У 2 т. / За ред. П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, Г.ЄМазнева – К.: ІАЕ, 2000 – Т. 2. – С. 517-523.
3. Кобута І Сеперович Н. Політика деяких країн у ціноутворенні на сільськогосподарську продукцію // Пропозиція. – 2010. – № 1. – С. 110-111.
4. Корецький М.Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці: Монографія. – К.: Вид-во УАДУ 2007. – 260 с.
5. Кучуков Р. Ценообразование в АПК стран с развитой рыночной экономикой // АПК: экономика, управление – 2009 – № 7. – С. 50-56.
6. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку / Л.В.Дейнеко, П.І.Коренюк, Е.І.Шелудько; За ред. чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – К.: Наук. думка, 2007. – 276 с.
7. Офіційний сайт Міністерство Аграрної політики України // www.minagro.kiev.ua
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua

УДК 332.365

ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТА ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ

Л.В.ГАПОНЕНКО – здобувач, Європейський
університет¹

Постановка проблеми. Для світової та вітчизняної наукової думки сьогодні стає вже загальноприйнятою необхідність екологічно збалансованого розвитку економіки. Нагальна потреба гармонійного співіснування природи, суспільства і суспільної економіки, очевидно,

¹ Науковий керівник: д.е.н., професор Благодатний В.І.